

Prof. dr. Borut Kovačič, univ. dipl. biol.

Prof. dr. Borut Kovačič, univ. dipl. biol., je po končani Prvi gimnaziji v Mariboru študiral na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Priprava diplomske naloge ga je prvič pripeljala v stik z ginekološkim oddelkom Splošne bolnišnice Maribor. Po diplomi leta 1989 se je na tem oddelku istega leta zaposlil kot mladi raziskovalec pod mentorstvom prof. Vlaisavljevića. Vključen je bil v razvoj ustreznih in vitro pogojev za začetek rutinskega kliničnega programa zunajtelesne oploditve pri človeku. Izsledke raziskovalnega dela je predstavil v magisteriju s področja kriobiologije (Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, 1993), doktorsko disertacijo o konfiguraciji mikrotubulov in kromosomov v neoplojenih človeških celicah po intracitoplazmatskem injiciranju semenčice pa je ubranil leta 1999 na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je bil leta 2019 je bil izvoljen v naziv rednega v naziv rednega profesorja za področje Biologija celice. Raziskovalno delo predstavlja skozi vso njegovo delovno dobo zelo pomemben del, saj je že od leta 2013 vodja raziskovalnega programa ARIS Reprodukcijska človeka - laboratorijski in eksperimentalni vidiki, pred tem pa je bil vključen v raziskovalne projekte ARIS pod vodstvom prof. Vlaisavljevića. Je mentor mladim raziskovalcem in doktorandom. Nesebično posreduje svoje znanje tujim strokovnjakom na obisku v mariborskem IVF laboratoriju ali pa na obiskih v drugih centrih.

Z ustanovitvijo Laboratorija za reproduktivno biologijo je prevzel delo biologa – embriologa. Danes je vodja tega laboratorija. Prof. Borut Kovačič je prispeval k uvajanju novih diagnostičnih in kliničnih metod v reproduktivni medicini, tako v slovenskem kot tudi širšem prostoru. Skrbi za edukacijo mlajših sodelavcev, za uvajanje novosti s področja embriologije, predvsem pa za kontrolo kakovosti. V začetku kariere so obiski inštitucij in strokovnih srečanj predstavljali vir novih znanj in povezav, danes se jih udeležuje kot vabljeni predavatelj, saj je avtor številnih strokovnih člankov in znanstvenih člankov, poglavij v tujih in domačih publikacijah in učbenikih ter podpredsednik Slovenskega združenja za društva za reproduktivno medicino. Eden njegovih pomembnejših dosežkov zadnjih let je prispevek priznanju specializacije za medicinsko embriologijo, kar je izjemno pomembno za nivo embriologije in status embriologov v primerjavi z drugimi primerljivimi specializacijami. Njegova vloga v Evropskem združenju za humano reprodukcijo in embriologijo (ESHRE) je z leti postajala vedno bolj opazna.

Sodeloval je pri več publikacijah, ki zadevajo status embriologije v posameznih državah, poročilih o certificiranjih, oblikovanja smernic itd. Njegovo delavnost, natančnost in zanesljivost so prepoznali tudi v ESHRE, saj je bil letos izvoljen za president-elect združenja. Biti na čelu tako velike organizacije, kot je ESHRE je izjemna čast in dosežek. Pomeni ne le osebno potrditev visoke strokovnosti in zavzetosti prof. Kovačiča, temveč tudi vpetosti slovenske reproduktivne medicine, predvsem pa mariborskega centra za zdravljenje neplodnosti, v sam svetovni vrh.

Zgodovina razvoja Evropskega združenja za humano reprodukcijo in embriologijo (ESHRE) je bogata in zanimiva. Vse se je začelo s skupnimi sanjami nekaj zagnanih strokovnjakov, ki so se želeli v Evropi organizirati v skupnost, ki želi neplodnim parom pomagati pri ustvarjanju življenja. Leta 1984 je njihova vizija dobila obliko in nastal je ESHRE. Za idejo o ustanovitvi so stali pionirji reproduktivne medicine, med njimi tudi Robert Edwards, Nobelov nagrajenec zaslužen za začetke zunajtelesne oploditve in rojstvo prvega otroka spočetega s pomočjo tehnik zunajtelesne oploditve. Videli so potrebo po evropski organizaciji, ki bi pod eno streho združila raziskovalce, zdravnike in embriologe v skupnih prizadevanjih za zdravljenje neplodnosti. Imeti otroke velja za osrednji del življenja za večino ljudi. Več kot petnajst odstotkov vseh parov v Evropi se sooča z neplodnostjo. Pred razvojem postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo je bilo na voljo zelo malo medicinske pomoči in številni pari nikoli niso postali starši. Pionirski postopki zdravljenja neplodnosti z zunajtelesno oploditvijo so se pričeli razvijati prav v Evropi, predvsem v Veliki Britaniji, Belgiji in ostalih državah. Novonastalo evropsko združenje naj bi tako združilo strokovnjake stare celine. Imelo naj bi svojo strokovno revijo, letno srečanje in izobraževalni program. Želeli so ustvariti okolje, kjer bi razvijali ideje in kjer bi sodelovanje nadomestilo tekmovalnost. Od tistega trenutka je ESHRE začel svojo pot in danes lahko rečemo, da je dosegel in presegel vse zastavljene cilje.

Danes je to evropska neprofitna organizacija z več kot 9000 člani, ki je postala vodilno strokovno združenje na področju reproduktivne znanosti in medicine po vsem svetu. Mesto predsednika ESHRE pripada izmenično en mandat ginekologu in en mandat embriologu. Leta 1986 je ESHRE začel izdajati znanstveno revijo Human Reproduction, kar je bil pomemben mejnik v delovanju organizacije in postavljanju visokih standardov

znanstvenega raziskovanja. Ta revija je postala glasnik za tisoče ljudi, ki so delili odkritja, ki so spremenila strokovno področje. Kasneje so nastale še druge uradne revije, danes je revija Human Reproduction Update trenutno na prvem mestu v svetovnem merilu v kategorijah porodništva in ginekologije ter reproduktivne biologije.

Letno srečanje ESHRE je postalo najpomembnejši dogodek leta, ki pomeni spoznavanje najnovejših dognanj, smernic in izkušenj, ki si jih strokovnjaki delijo med sabo. ESHRE srečanja so si pridobila svetovni ugled na podlagi znanstvene kakovosti izbranih povzetkov in programa. Letošnjega srečanja v Parizu se je udeležilo več kot 12 000 udeležencev. Poleg evropskih strokovnjakov privablja udeležence z vseh celin sveta, ima ustaljeno sodelovanje z ameriškim združenjem, zadnja leta tudi tesno sodelovanje s hitro rastočimi strokovnimi združenji iz azijskega področja. ESHRE poleg letnega srečanja, organizira delavnice, izdaja certifikate in pomaga klinikam izboljšati njihove standarde.

V organizaciji ESHRE je bila širša družbena etika vselej zelo pomembna - niso se ukvarjali le z znanostjo, ampak so pomagali družinam. Razpravljali so o težkih vprašanjih ali je treba zarodke zamrzniti, kdo naj bi bil deležen zdravljenja, kaj je pravično. Vselej poskušajo na vsako tematiko pogledati z vseh zornih kotov in doseči širši konsenz pri skupnih odločitvah. S svojim strokovnim znanjem organizacija pomaga pri oblikovanju evropske zakonodaje na tem področju in vzpostavljanju širše družbene klime, ki podpira starševstvo. ESHRE tudi tesno sodeluje z različnimi združenji neplodnih parov, s katerimi je razvilo trdno partnerstvo.

Pomembno vlogo v vključevanju mariborskih strokovnjakov v ESHRE je imel pionir zdravljenja neplodnosti z oploditvijo z biomedicinsko pomočjo, dolgoletni vodja Oddelka za reproduktivno medicino in ginekološko endokrinologijo UKC Maribor, prof. Veljko Vlaisavljević. Ni bil le mentor in učitelj prof. Kovačiča v laboratoriju in v znanstveno-raziskovalnem delu, ampak človek širokih pogledov, ki je vedel, da se je v strokovnem delu potrebno primerjati in iti v korak z najboljšimi. ESHRE je nudil ravno to in prof. Vlaisavljević je prepoznal potrebo po aktivnem vključevanju v delo evropske organizacije. Od leta 1999 je bil član izvršnega odbora ESHRE, kasneje član odborov in svetovalnih teles za nadzor kakovosti in akreditacijo centrov, pripravo evropskih smernic ter

organizator izobraževanj ginekologov in embriologov. Ime mariborskega oddelka za zdravljenje neplodnosti je ponesel v svet, tako da danes center poznajo strokovnjaki iz najrazličnejših okolij, mnogi so se prihajali izobraževati v Maribor. Nazadnje je v okviru delovne skupine ESHRE za spremljanje kliničnih kazalcev kakovosti, objavil smernice, ki so dobile ime po mestu ob Dravi (The Maribor consensus: report of an expert meeting on the development of performance indicators for clinical practice in ART, 2021). Profesor Kovačič je nadaljeval njegovo usmeritev v ESHRE: že vrsto let strokovno sodeluje pri določanju standardov izobraževanja, varnosti in kakovosti v evropskem združenju. Bil je član izvršnega odbora (2015-2019), različnih odborov za certificiranje (2010-2021), odbora za certificiranje dobre klinične prakse IVF centrov (2017-2024), odbora za akreditacijo centrov za usposabljanje embriologov ter odbora za zadeve vezane na sodelovanje z inštitucijami Evropske unije. Veliko delo v združenju je opravil prav na področju certificiranja, ki velja za eno od osrednjih delovnih področij. V njegovem mandatu vodenja je ESHRE izpit iz klinične embriologije postal akreditiran s strani UEMS-CESMA. Profesor Kovačič je vpeljal še kreditni sistem kontinuirane profesionalne edukacije, in vodil delovno skupino za izdelavo programa praktičnega usposabljanja kliničnih embriologov. Za zagotavljanje visoke strokovnosti in usposobljenosti strokovnjakov ESHRE danes organizira programe strokovnega certificiranja za embriologe, medicinske sestre in babice, reproduktivne endoskopske kirurge ter specialiste reproduktivne medicine. Poleg tega lahko tudi posamezni centri za asistirano reprodukcijo prejmejo certifikat centra za dobro klinično prakso. To je zagotovilo za bolnike in strokovnjake, da se vsi postopki, povezani s kliničnimi storitvami, laboratorijskimi tehnikami in raziskovalno dejavnostjo, izvajajo v skladu s sistemom vodenja kakovosti, ki temelji na najvišjih standardih varnosti in kakovosti. Mariborski center je postal 18. v Evropi, ki je pridobil to prestižno potrdilo. ESHRE izvaja tudi akreditacije programov usposabljanja na področju reproduktivne medicine in klinične embriologije. Certificiranje za embriologe je pomembno za karierno pot embriologov, ki v večini evropskih državah nimajo možnosti za formalno priznavanje vseh teoretičnih znanj, praktičnih veščin in spretnosti, ki jih potrebujejo za izvajanje svojega dela. Znotraj združenja imajo tako možnost za visokokakovostno strokovno usposabljanje, ki je temelj kvalitetnega dela IVF laboratorijev. V slovenskem prostoru smo tako prvi v Evropi ESHRE

program usposabljanje uporabili kot podlago za pridobitev specializacije iz medicinske embriologije, ki je uradno v veljavi od oktobra 2024.

Profesor Kovačič je znotraj evropske organizacije opravil veliko uspešnega dela in zaključil pomembne projekte. Njegovo delovno etiko in strokovnost so prepoznali številni ljudje znotraj organizacije, zato so ga nominirali in podprli za to najpomembnejšo funkcijo.

Nina Hojnik

Vida Gavrić Lovrec